

بررسی تعیین استراتژی مرسوم در نظام بودجه ریزی ایران

محمد رضا کردلو^{۱*}، کرم اله دانش فرد^۲، اکبر عالم تبریز^۳، مهدی تقوی^۴

^۱دانشجوی دکتری، گروه مدیریت دولتی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (عهده دار مکاتبات)

^۲استاد، گروه مدیریت دولتی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

^۳استاد، گروه مدیریت صنعتی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

^۴استاد، گروه اقتصاد، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

تاریخ دریافت: تیرماه ۱۳۹۸، اصلاحیه: مهر ماه ۱۳۹۸، پذیرش: آبان ماه ۱۳۹۸

چکیده

بودجه و بودجه ریزی اهمیت به سزائی در دستیابی به اهداف مد نظر حکومت ها دارد و اگر درست اجرا شود می تواند منشا اثر باشد. بنابراین هدف پژوهش حاضر بررسی تعیین استراتژی مرسوم در نظام بودجه ریزی کشور است. جامعه آماری پژوهش، کارشناسان بودجه سازمان های دولتی بوده و تعداد آن ها در مجموع ۶۰ نفر می باشد. با توجه به پیش بینی احتمال عدم تمایل برخی کارشناسان به مشارکت در پژوهش، حجم نمونه مورد استفاده از بررسی های کمی متشکل از کارشناسان بودجه دستگاه های اجرائی با استفاده از فرمول کوکران محاسبه و ۵۲ نفر انتخاب گردید. پژوهش حاضر از نگاه هدف، کاربردی؛ از نظر نحوه جمع آوری داده ها، پژوهش توصیفی- پیمایشی؛ و از نگاه نوع داده ها کمی و از نظر زمانی پژوهشی مقطعی محسوب می شود. نتایج پژوهش نشان می دهد که مولفه بودجه ریزی افزایشی در ایران بر مولفه های بودجه ریزی برنامه ای، بودجه ریزی مرکز هزینه، بودجه عملکرد محرک و بودجه بر مبنای صفر ارجحیت و برتری داشته و بودجه ریزی در ایران در عمل افزایشی بوده و نمی توان آن را به معنای واقعی برنامه ای تلقی نمود.

واژه های اصلی: استراتژی بودجه بندی، بودجه ریزی افزایشی، بودجه ریزی برنامه ای، کارشناسان بودجه سازمان های دولتی.

۱- مقدمه

علمی و متناسب با ساختار حکومت و کشور و با در نظر گرفتن توان و ظرفیت های موجود همراه با تدوین چشم اندازی روشن و اهدافی کلان و استراتژیک متناسب با نظام اداری، مالی و بوروکراسی موجود جامعه، تهیه و درست و دقیق و شفاف تبیین و تصویب و به اجرا گذارده شود [۶]. در کشوری مثل ایران که بخش بزرگی از اقتصاد، دولتی است و درآمدهای نفتی دولت منبع تغذیه و رشد بیشتر بخش های اقتصاد و جامعه است نظام بودجه ریزی یکی از خرده نظام های مهم چنین جامعه ای است که همچون سیستم شریان های بدن، نقش مهمی در انتقال خون حیات بخش درآمدهای نفتی به اجزای مختلف جامعه و اقتصاد بازی می کند. همان گونه که گرفتگی رگ ها آشفته گی فشار خون و پارگی و خون ریزی از شریان های موجود زنده می تواند موجب ضعف و تشنج و حتی مرگ شود، در هم ریختگی، بی قاعدگی و فساد در نظام بودجه ریزی نیز می تواند کل نظام سیاسی و اجتماعی را با بحران روبرو سازد [۴]. در تحقیقات اخیر کشور و همچنین سطح بین الملل چنین عنوان می گردد که استفاده از اطلاعات عملکرد در بودجه برنامه ای یا اجرای بودجه عملیاتی می توان زمینه تخصیص بهینه یا

رفع نیازهای نامحدود با توسل به منابع محدود، «حداکثر ارضا و اِقتناع» را برای انسان ناممکن می سازد؛ پس ناگزیر باید از حداکثر چشم پوشید و به حد متناسب راضی شد. انسان ها به صورت منطقی چنین نتیجه گیری می کنند که «از منابع محدود باید برای رفع نیازهای نامحدود آنچنان یاری گرفت که «حد متناسب» رضایت به دست آید و این نخستین تصور بودجه ریزی است». بودجه مهمترین و موثرترین ابزاری است که می تواند به عنوان عامل برنامه ریزی و کنترل در سازمان ها استفاده شود و مسئولان، مجریان و تصمیم گیران را در نیل به اهداف خود و سازمان یاری دهد. بنابراین شناخت صحیح این ابزار و بکارگیری مناسب و اصولی آن اهمیت ویژه ای دارد [۱]. بودجه بعنوان یکی از ابزارهای اصلی مالیه عمومی، اداره صحیح امور مالی کشور و هدایت و جهت دهی بخش های مختلف کشور را امکانپذیر می نماید، بودجه و بودجه ریزی اهمیت به سزائی در دستیابی به اهداف مد نظر حکومت ها دارد و اگر درست اجرا شود می تواند منشا اثر باشد. اجرای صحیح بودجه زمانی اتفاق می افتد که بودجه بر اساس اصول و قواعد

*mrkordloo@yahoo.com

حال وابسته به هم نموده اند. زمینه نظری، جنبه های سیاسی و اقتصادی، حقوقی و قانونی بودجه را شامل شده است و زمینه عملی آن فنون، تکنیک های حسابداری، تصمیم گیری و مدیریت را قرار داده اند. در این طبقه بندی اشاره شده است که تغییر و تحول در زمینه های نظری بودجه همواره با تغییر و تحول به مراتب سریع تر در زمینه های عملی و تکامل شیوه های تنظیم و کنترل بودجه همراه بوده است [۱۱]. وقتی از استراتژی و شیوه های بودجه ریزی سخن می گوئیم، درباره ی ساختار اطلاعات بودجه ای، نوع اطلاعاتی که برای توجیه درخواست های بودجه ضروری است، و انواع پرسش هایی که در طول فرآیند بررسی بودجه مطرح می شود صحبت می کنیم. البته ذکر این نکته ضروری است که در عمل منحصر ساختن نظام بودجه ریزی یک کشور به یکی از شیوه های بودجه ریزی امکان پذیر نیست و اکثر کشورها از چندین شیوه به طور هم زمان به عنوان بخشی از فرآیند بودجه ریزی خود استفاده می کنند.

به لحاظ تاریخی، تکامل شیوه های بودجه ریزی، داستان تلاش برای آشتی دادن حقیقت با قدرت است (ویلدافسکی، ۱۹۸۴) که هنوز هم ادامه دارد. در قالب این عبارت آرون ویلدافسکی، یکی از صاحب نظران مالیه عمومی می گوید تا تلاش مشترک و مستمر برای نظم بخشیدن به فشارهای گروه های هم سود و تحلیل نظام مند منافع آن ها را به نمایش بگذارد. هدف این تحلیل، طرح پرسش هایی است که معمولاً وقتی گروه های هم سود برای تخصیص منابع به منظور حمایت از فعالیت های مطلوب خود رایزنی می کنند، نادیده گرفته می شود. به عنوان مثال، آیا منابع مالیاتی به درستی هزینه می شود؟ در آراء منابعی که هزینه می شود چه نتایجی حاصل می شود؟ این ها اصلی ترین پرسش هایی هستند که انواع شیوه های بودجه ریزی در پس طرح و پاسخ گویی به آن ها هستند [۲]. بودجه دو بعد دارد؛ یکی در آمد و دیگر هزینه. هر یک از آنها را باید با دقت بسیار و صحت هرچه بیشتر سنجید و پیش بینی کرد؛ زیرا برآورد ارقامی که پایه و اساس منطقی نداشته باشد نه تنها مفید فایده نیست بلکه می تواند گمراه کنند هم باشد؛ چون بودجه نوعی برنامه و بودجه ریزی فعالیتی از جنس برنامه ریزی است. از این رو ارکان این برنامه را باید هرچه بیشتر مستحکم کرد و از اینجاست که برای پیش بینی درآمدها و برآورد هزینه، روش های گوناگونی ابداع شده که روز به روز نیز از نظر علمی و فنی توسعه می یابند [۱].

سازمان ها برای اداره امور خود و جهت دستیابی به اهداف و مقاصد مختلف و رسیدن از وضعیت فعلی به وضعیت مطلوب نیازمند استفاده از منابع مالی بوده و این امر در دستگاه های دولتی به لحاظ محدودیت استفاده از منابع مالی کشور در مواجهه با نیازهای مختلف اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و سیاسی و لزوم توجه مداوم به برنامه ریزی، اولویت بندی و تخصیص بهینه منابع از حساسیت بسیار بالایی برخوردار بوده و این امر در سازمان های دولتی با استفاده از مکانیزم تخصیص اعتبارات و در قالب بودجه کل کشور تحقق می یابد [۹]. بودجه ریزی در ایران به رغم یک قرن پیشینه اجرایی با مسائل و مشکلات متعددی روبرو

ارزیابی مناسب از بخش عمومی را فراهم نمود، در حالیکه بررسی های بعمل آمده از تجربه ایالات متحده بیانگر شکست بودجه ریزی عملیاتی در ایالات متحده بوده و رویکرد جدید بودجه ریزی عملیاتی نیز که بر مبنای تئوریک موضوع نظیر نظریات گابلر و آزبورن با عنوان بازآفرینی دولت مطرح گردیده است، هنوز در مرحله اجرا بوده و نتیجه گیری کلی نیازمند گذر زمانی است که شاید این زمان برای کشورهای در حال توسعه نظیر جمهوری اسلامی ایران هدر رفت فرصتی غیر قابل جبران را در پی داشته باشد. این پژوهش با رویکرد ارزیابی نظام بودجه ریزی با اصول اقتصادی و مدیریتی بودجه و احصای ویژگی های مطلوب نظام بودجه ای مناسب و ارائه استراتژی یا استراتژی های مناسب اجرای بودجه به دنبال آگاه کردن تصمیم گیران به زیرساخت های لازم برای اجرای بودجه ریزی متناسب و ارائه اطلاعات بهتر درباره نتایج هر یک از برنامه های دولت از طریق شیوه های توصیه شده سبک های مختلف بودجه ریزی، در تلاش است تا از طریق ارائه مدل متناسب پیشنهادی، زمینه بهبود شفافیت در بودجه، افزایش مسئولیت پاسخگویی و بهبود حاکمیت مالی دولت گردد.

در یک تقسیم بندی، انواع استراتژی های تخصیص منابع و بودجه بندی در قالب شش نوع بیان شده است که عبارت اند از بودجه بندی ساده هزینه ای، بودجه بندی برنامه ای، بودجه بندی بر مبنای صفر، بودجه بندی افزایشی، بودجه بندی عملکرد- محرک، بودجه بندی مسئولیت - مرکز هزینه. این استراتژی ها به عنوان روش هایی که بوسیله افرادی همچون، کاروترز و اورویگ (۱۹۷۹)، دایک (۱۹۸۴)، لسل (۱۹۸۴)، مک کی (۲۰۰۳) و میسینگر و مورگان (۱۹۸۴) به عنوان قابل کاربردیترین روش ها شناخته شده اند [۱۰].

هدف کاربردی این پژوهش، بهبود کیفیت بودجه ریزی در کشور متناسب با شرایط، ویژگی ها و ساختارهای موجود کشور است و دولت و سازمان های متولی بودجه ریزی یا نظارت در کشور نظیر هیات دولت، دفتر مرکزی بودجه، شورای اقتصاد، سازمان مدیریت و برنامه ریزی، دیوان محاسبات کشور و سایر دستگاههای اجرایی به عنوان بهره وران این پژوهش به شمار می آیند.

با توجه به مطالب مطروحه، پژوهش حاضر در پی بررسی استراتژی یا شیوه مرسوم بودجه ریزی سازمان های دولتی کشور می باشد. در همین راستا ابتدا مبانی نظری و پیشینه پژوهش مورد بررسی و واکاوی قرار خواهد گرفت، سپس در ادامه با طرح روش پژوهش، یافته ها و بحث و نتیجه گیری عنوان خواهد شد.

۲- بیان مسئله

مفهوم بودجه به عنوان یک نظام مالی همانند سایر نظام های اجتماعی جزء لاینفک و جدانشدنی از زندگی اجتماعی انسان ها گردیده و با سایر نظام های بشری مانند سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و ... درهم آمیخته و روابط متقابل و متأثر از همدیگر دارد. برخی صاحب نظران اقدام به تفکیک مفهوم بودجه در دو زمینه نظری و عملی و در عین

گرایش پیدا کرده است. دولت بودجه سال ۱۳۸۱ را با رویکرد بودجه ریزی عملیاتی ارائه نموده و به صورت شکلی (نه واقعی) تمامی سازمان ها و دستگاه های اجرایی کشور به بودجه ریزی عملیاتی و برنامه ای گرایش پیدا کرده اند [۳].

با عنایت به موارد مذکور ملاحظه می گردد که وضعیت فعلی بودجه ریزی در ایران به دلیل قرار گرفتن در شرایط مختلف سیاسی، اجتماعی و اقتصادی از وضعیت مناسبی برخوردار نبوده و با توجه به اینکه زیرساخت های لازم اعم از نیروی انسانی، سیستم مدیریت مالی، سیستم های اطلاعات مالی، ساختار سازمانی، سیستم ارزیابی عملکرد، الزامات قانونی و سایر مسائل مدیریتی، فرهنگی و تکنولوژیکی لازم برای اجرای آخرین تحول در نظام بودجه ریزی کشور (بودجه ریزی عملیاتی) نیز فراهم نگردیده و به دلیل وجود نارسائی ها و کاستی ها، نظام جمهوری اسلامی ایران در تهیه و تنظیم و اجرای بودجه عملیاتی با چالشی بنام ریسک جذب و هضم ثنوری در عمل مواجه گردیده است. بنابراین، تلاش برای تغییر در نظام بودجه ای کشور با توجه به مدل های جدید بودجه ریزی شدت یافته و دولت به دنبال اصلاح ساختار بودجه ای و استفاده از یک مدل جدید با هدف زیر است:

- تسهیل کنترل و نظارت عمومی بر بودجه دولت از طریق شفاف سازی
- اصلاح نظام طبقه بندی در منابع و مصارف بودجه ای کشور
- رعایت انضباط مالی در سطوح خرد و کلان
- کمک به تعیین اولویت های راهبردی در بخش های اصلی بودجه
- تخصیص کارآمد تر منابع در بخش های مختلف
- بهبود روش برآورد درآمدها و هزینه ها

این پژوهش با رویکرد ارزیابی نظام بودجه ریزی با اصول اقتصادی و مدیریتی بودجه و احصای ویژگی های مطلوب نظام بودجه ای مناسب و ارائه استراتژی یا استراتژی های مناسب اجرای بودجه، به دنبال آگاه کردن تصمیم گیران به زیرساخت های لازم برای اجرای بودجه ریزی متناسب و ارائه اطلاعات بهتر درباره نتایج هر یک از برنامه های دولت از طریق شیوه های توصیه شده سبک های مختلف بودجه ریزی، در تلاش است تا از طریق ارائه مدل متناسب پیشنهادی، زمینه بهبود شفافیت در بودجه، افزایش مسئولیت پاسخگویی و بهبود حاکمیت مالی دولت گردد.

۳- پیشینه پژوهش

۱-۳ پژوهش های خارجی

یانگ (۲۰۰۳) در پژوهش خود تحت عنوان «سیستم بودجه ریزی برنامه ای»، به این نتیجه رسید که استفاده از اطلاعات عملکردی و بودجه ریزی برنامه ای منجر به تصمیمات بهتر در تخصیص اعتبارات و بودجه در کنگره می شود. ولی علاوه بر آن ممکن است عوامل سیاسی و اجتماعی و اقتصادی هم در این امر دخالت داشته باشند. در هر حال، نتیجه کلی این بوده که استفاده از بودجه ریزی برنامه ای باعث افزایش

است. بخشی از این مشکلات به فقدان روش ها و ابزارهای کارآمد برای بودجه ریزی برمی گردد، روش هایی که بتوانند در شرایط پیچیده و محیط متلاطم دنیای امروز پاسخ گوی نیاز سازمان ها و دولت باشند. بدیهی است اتکا به رویکرد سنتی و متعارف بودجه ریزی در گذشته در شرایط موجود ترمیخش نبوده و نیاز به تحول و دگرگونی در رویکردها و راهکارها احساس می شود [۱]. بودجه ریزی در ایران؛ به رغم جایگاه ممتاز برنامه ریزی و اهمیتی که بودجه در تهیه و اجرای برنامه های عمرانی دارد، ابزاری ناکارآمد است. تهیه و تصویب بودجه برای هر دوره مالی توان قابل توجهی از نیروهای کارشناسی دستگاه ها را به خود اختصاص می دهد و بحث های گسترده ای را بین قوای اجرایی و قانونگذاری مطرح می کند. در مقایسه با دگرگونی های بسیاری که طی دهه های اخیر در مفاهیم و مأموریت های بودجه در اداره امور عمومی کشورها پدید آمده است، سازماندهی، مدیریت تهیه و اجرای بودجه در ایران هنوز هم پای بند صورت های گذشته و درگیر قانونمندی های مالییه قدیم بوده و از تحولات مزبور به دور مانده است [۴]. در حال حاضر اطلاعات مندرج در سند بودجه سالانه فاقد شفافیت بوده و در مرحله پیشنهاد بودجه اعداد و ارقام درآمدها از طریق برآورد غیر علمی و غیر واقعی در لویج درج و در عمل (مرحله اجرا) نیز با عدم تحقق درآمد ها همراه می گردد و بالطبع هزینه ها نیز بر اساس گزارش توجیهی و نیازهای واقعی واحد های ذیربط برآورد نشده و از مبنای برآوردی مناسب و روشنی استفاده نمی گردد. لذا نظام بودجه ای فعلی سازمان های دولتی با پیچیدگی و فقدان کارائی همراه می گردد.

از این رو، فرآیند تهیه و اجرای بودجه در نیم قرن گذشته به مسأله پیچیده و دشواری در مدیریت بخش عمومی مبدل شده است که پیامدهای نامطلوب و رو به تزاید خود را بر دولت تحمیل می کند. شگفت آنکه از دیدگاه حاکمیت سیاسی کشور، بیشتر دشواری ها و مسائل بودجه ای ایران معلول نارسایی های منابع انگاشته می شود، در حالی که تحلیل ساختارها و عملکردهای بودجه ای اخیر در مقایسه با منابع و امکانات مالی دولت ها بیانگر واقعیت های دیگری است. در عین حال، تنگناهای بودجه ای و نارسایی های مدیریت بخش عمومی از دیدگاه عامه مردم دارای سرشت و اسباب متفاوتی است. از این منظر؛ مدیریت بخش عمومی حوزه ای فاقد مرزبندی های شفاف و سازوکاری پرهزینه و کم توان است. بنابراین، مسائل و نارسایی های بودجه ریزی در بخش عمومی را می باید بازتاب ناکارآمدی های ساختاری در فرآیند انتخاب و مدیریت مأموریت های دولت دانست (همان منبع). برابر ماده واحده قانون بودجه سال ۱۳۸۱ (بند ب تبصره ۲۳) مصوب مجلس شورای اسلامی، از سال ۱۳۸۱ به بعد نظام بودجه ریزی در کشور متحول شده و روش های سنتی بودجه ریزی جای خود را به روش بودجه ریزی عملیاتی داده است. با توصیه صندوق بین المللی پول (IMF)، نظام جدیدی بنام نظام (GFS) در نظام مالی کشور توصیه گردیده و بودجه ریزی در کشور به سمت بودجه ریزی عملیاتی

¹ International Money Fund

² Government Finance Statistics

کارایی منابع مصرفی دولت می‌شود [۱۷].

جوردن و هاگبارت (۲۰۰۵) با انجام پژوهشی دریافتند که اندازه گیری عملکرد باعث بهبود مسئولیت پاسخگویی نسبت به دستگاه های اجرایی می‌شود. آنان بیان می‌دارند که هدف اصلی از استقرار سیستم بودجه ریزی عملیاتی، بهبود مسئولیت پاسخگویی در برابر فرایند بودجه و تخصیص آن است. همچنین در بررسی های مربوط به بودجه ریزی عملیاتی به عنوان ابزاری برای پاسخگویی، به این نتیجه رسیدند که اندازه گیری عملکرد باعث بهبود مسئولیت پاسخگویی نسبت به دستگاه های اجرایی می‌شود [۱۴].

یی لو و همکاران (۲۰۱۱) در تحقیقی با عنوان «بودجه ریزی عملیاتی در ایالات متحده - آنچه که قانون برای اجرای آن الزام نموده است؟» به بررسی محتوای قانون بودجه ریزی عملکرد و ارتباط آن با کیفیت اجرایی سیستم بودجه ریزی عملیاتی پرداخته اند. تحقیقات اخیر نشان می‌دهد در ایالاتی که سیستم بودجه ریزی عملیاتی به خوبی اجرا می‌شود بیشتر از ایالت هایی که بودجه ریزی عملیاتی در آن ها اجرا نمی‌شود یا بصورت ضعیف اجرا می‌گردد به تصویب قوانین و مقررات مربوط به سیستم بودجه ریزی عملیاتی می‌پردازند. نتایج تحقیق آن ها نشان می‌دهد قانون بودجه ریزی عملکرد که شامل دستورالعمل های تفصیلی درباره توسعه، گزارشگری و استفاده داده های عملکرد باشد به استفاده قویتر از سیستم های بودجه ریزی عملکرد در ایالات منجر می‌شود [۱۵].

آنا گیوبو برتی^۱ (۲۰۱۵) در پژوهشی تحت عنوان "موسسات بودجه و عملکرد مالی دولت فدرال برزیل" به بررسی و تعیین تاثیر موسسات بودجه ای فدرال بر روی کسری اولیه دولت فدرال برزیل در سال های ۱۹۸۵ تا ۲۰۰۹ (بعنوان دوره ای که مهمترین تغییرات این موسسات در آن اتفاق افتاده) پرداخته است. بر اساس روش شناسی موجود در ادبیات اقتصاد سیاسی مرتبط با جریان اصلی اقتصاد کلان سه مجموعه از شاخص های بودجه ای و زیر شاخص های مربوطه مدنظر قرار گرفته اند. رفتار این شاخص ها در دوره مورد اشاره مشخص می‌سازد که تغییرات ایجاد شده در موسسات منجر به ایجاد نظم مالی بالاتری می‌شود. بر اساس تاثیر این موسسات بر روی عملکرد مالی نتایج نشانگر آنست که تغییرات موسسه ای منتج به وجود کسری بودجه کمتری در دولت گردیده است [۱۳].

بوجار^۲ (۲۰۱۶) طی تحقیقی به بررسی نتیجه بخش بودن چرخ های بودجه بندی سیاسی پرداخته است. وی در این تحقیق بیان می‌دارد که یکی از پیچیده ترین الگوهای تجربی در اقتصاد سیاسی، قطع ارتباط بین استفاده منظم از ابزار مالی برای اهداف انتخاباتی (اصطلاحاً چرخه های بودجه سیاسی) از یک طرف و ناکارآمدی انتخاباتی نسبی آن ها از سوی دیگر است. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که با در نظر گرفتن ناهمگونی منحصر به فرد نتایج انتخاباتی، می‌توان یک درک نگرشی نسبت به پیامدهای بودجه بندی سیاسی پیش از انتخابات

کسب نمود. با تکیه بر مجموعه ای از رگرسیون های تصادفی چند سطحی با استفاده از داده های حاصل از بررسی مقایسه ای سامانه های رای گیری انتخابات، ناهمگونی در وضعیت اجتماعی و ایدئولوژی رای دهندگان مشاهده گردید. افرادی که از وضعیت اجتماعی بالاتری برخوردارند کمتر نسبت به نقایص پیش از انتخابات پاسخگو می‌باشند. نتایج حاصل از بررسی ایدئولوژی در میان عملیات مختلف ایدئولوژی و همچنین مشخصات آن ها از سازگاری کمتر برخوردار می‌باشد [۱۲].

رووپالی باترا و ساتیش ورما^۳ (۲۰۱۷) طی پژوهشی تحت عنوان بودجه بندی سرمایه ای در شرکت های کشور هند به بررسی نوع بودجه بندی سرمایه ای شرکت های کشور هند پرداخته اند به اعتقاد ایشان نوسانات اقتصاد جهانی، تغییر شیوه های تجاری و تحولات علمی، نیاز به بازنگری شیوه های بودجه بندی سرمایه ای شرکت های کشور هند را دو چندان کرده است. ایشان در تحقیق خود به بررسی ۷۷ شرکت هندی ثبت شده در بورس اوراق بهادار کشور هند پرداخته اند. نتایج این تحقیق نشانگر آنست که عملیات بودجه بندی سرمایه ای در این شرکت ها عمدتاً نشات گرفته از اعمالی است که ریشه در نظریه های دانشگاهی دارد. تکنیک های تنزیل جریان وجوه نقد، ارزش فعلی خالص، نرخ بازده داخلی و تجزیه و تحلیل حساسیت تعدیل ریسک در این عملیات بودجه بندی شرکت ها از اهمیت بالایی برخوردار می‌باشند. ایشان در نتایج تحقیق خود اذعان می‌دارند که در انتخاب تکنیک های تخصصی، نرخ بازده داخلی و شبیه سازی فاصله ای فیما بین نظریه ها و اعمال بودجه بندی مشاهده می‌گردد [۱۶].

۳-۲ پژوهش های داخلی

رضایی (۱۳۹۴) در پژوهشی با عنوان آزمون ارتباط بلند مدت و کوتاه مدت میان درآمد و مخارج دولت با لحاظ شکست ساختاری، ارتباط بلند مدت و کوتاه مدت میان درآمد و مخارج دولت را طی دوره زمانی ۱۳۵۷-۱۳۸۹ با استفاده از تحلیل های شکست ساختاری مورد بررسی قرار داده است. نتایج پژوهش نشان داد که ارتباط بلند مدت مثبت و علی یک سویه از سمت درآمدهای دولتی به مخارج دولت در ایران وجود دارد [۵].

سیدرضائی و پورعزت (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان بودجه بندی رویه ای، محققین بودجه بندی رویه ای را بعنوان چارچوبی هدایت شونده برای معطوف ساختن سیستم بودجه بندی به تحقق منافع عمومی مطرح نموده و با استفاده از ادبیات خط مشی گذاری عمومی چنین استنتاج نموده اند که با معطوف شدن رویه های بودجه در دو معیار منافع و مشکلات عمومی و حاکم گردانیدن قواعد رویه، می‌توان ضمن جلوگیری از انحراف بودجه، بودجه بندی را در مسیری عقلانی هدایت نمود [۷].

شیردلی و شیردلی (۱۳۹۶) در پژوهشی که با عنوان سیر تحولات بودجه در بخش عمومی صورت گرفته، به معرفی و تشریح انواع رویکردهای بودجه ریزی پرداخته اند. و چنین نتیجه گیری شده است

¹ Giuberti

² Bojar

³ Satish Vernab

شیوه بودجه ریزی حاکم بر نظام بودجه ریزی و همچنین روش مناسب مورد انتظار کارشناسان و مجریان بودجه ریزی، از روش پیمایشی و ابزار پرسشنامه بسته استفاده گردید. در این بررسی از پرسشنامه استاندارد استراتژیهای تخصیص منابع باربارا بلک گونزلز که یک پرسشنامه استاندارد تحقیقات دانشگاهی است، استفاده گردیده است.

برای حصول اطمینان از روایی محتوا، صوری، پیش‌بین و سازه، محقق چند راهبرد را به شرح زیر در پیش گرفته است:

- ارائه الگوی مقدماتی به خبرگان و انجام مصاحبه با آنان جهت تکمیل و تأیید الگو.
- انجام آزمون مقدماتی پرسشنامه و رفع نواقص و ابهامات.
- تدوین راهنمای تکمیل پرسشنامه و ارائه چکیده تحقیق جهت آگاهی پاسخ‌گویان از ویژگی‌های پژوهش و نحوه پاسخگویی به سؤالات.

- حضور محقق و گفتگوی چهره به چهره با پاسخ‌دهندگان و رفع اشکالات و ابهامات در هنگام پاسخگویی به سؤالات. برای اندازه‌گیری پایایی از شاخصی به نام «ضریب پایایی» استفاده می‌گردد و اندازه آن معمولاً بین صفر تا یک تغییر می‌کند. ضریب پایایی صفر معرف عدم پایایی و ضریب پایایی یک، معرف پایایی کامل است. برای محاسبه ضریب قابلیت اعتماد یا پایایی ابزار اندازه‌گیری، شیوه‌های مختلفی به کار برده می‌شود. که از آن جمله می‌توان به روش اجرای دوباره آزمون یا روش بازآزمایی، روش موازی یا استفاده از آزمون هم‌تا، روش تنصیف (دو نیمه کردن)، روش کودر- ریچاردسون و روش آلفای کرونباخ اشاره نمود. در این پژوهش به منظور تعیین پایایی آزمون، از روش آلفای کرونباخ استفاده گردیده و عدد آن ۰/۷۱۹ حاصل گردیده است. برای تجزیه و تحلیل اطلاعات نیز با هدف پاسخگویی به سوال پژوهش، به دنبال تعیین استراتژی یا شیوه مرسوم بودجه ریزی در سازمان‌های دولتی کشور در مقایسه با شیوه‌های مرسوم بودجه ریزی در دنیا بوده است.

که از میان تکنیک‌های معرفی شده برای بودجه ریزی، به نظر می‌رسد که مدل بودجه بندی افزایشی و بودجه بندی سنتی به دلیل نبود شفافیت و کارایی در دستیابی به اهداف و نتایج مورد انتظار و همچنین مدل بودجه بندی بر مبنای صفر و بودجه بندی بر مبنای فعالیت، به دلیل زمان بر و هزینه بر بودن و امکان فزونی مخارج بر منافع آن، در حال حاضر کمتر مورد استفاده دولت‌ها واقع گردیده‌اند. و بسیاری از کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه در تلاشند نظام بودجه بندی خود را در یک فرآیند بهبود یا تغییر به نظامی عملکرد محور یا عملیاتی که در آن ارتباط بین اعتبارات بودجه ای و عملکرد دستگاه‌های اجرایی شفاف و مفهوم است، نزدیک تر سازند و از این طریق اطلاعاتی معتبر و درخور اطمینان برای تصمیم‌های بودجه ای دولت و مجلس فراهم آورد [۸].

۴- روش شناسی پژوهش

جامعه آماری پژوهش حاضر، کارشناسان بودجه سازمان‌های دولتی بوده و تعداد آن‌ها در مجموع ۶۰ نفر می‌باشد. پس از بررسی‌های کمی متشکل از کارشناسان بودجه دستگاه‌های اجرایی با استفاده از فرمول کوکران، ۵۲ نفر تعیین گردید. پژوهش حاضر از نگاه هدف، کاربردی؛ از نظر نحوه جمع‌آوری داده‌ها، پژوهش توصیفی-پیمایشی؛ و از نگاه نوع داده‌ها کمی و از نظر زمانی پژوهشی مقطعی محسوب می‌شود. همچنین، در این پژوهش از سه روش گردآوری اطلاعات شامل کتابخانه‌ای، تعاملی و غیرتعاملی استفاده می‌گردد.

فرآیند پژوهش شامل گردآوری اطلاعات موردنیاز جهت تدوین ادبیات و مبانی نظری به‌صورت جامع، دقیق، تحلیلی، بروز و ارائه چارچوب نظری تحقیق از روش کتابخانه‌ای و اسنادی با انجام مصاحبه‌های اکتشافی، از جدیدترین مقالات علمی و کتب تخصصی مربوط به مدیریت مالی دولتی و بودجه و اسناد و مدارک بالادستی بهره‌برداری شد. در جمع‌آوری اطلاعات به روش کتابخانه‌ای از ابزار فیش تحقیق و اینترنت بوده و در ادامه به‌منظور تعیین وضع موجود از نظر سبک و

۵- نتایج پژوهش

نتایج آمار توصیفی متغیرهای وابسته پژوهش در جدول (۱) به شرح زیر ارائه شده است.

جدول (۱): نتایج آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

حجم نمونه	انحراف معیار	میانگین	متغیر وابسته	فاکتورهای اندازه‌گیری
۵۲	۰/۵۴۰۰۱	۳/۵۰۷۱	بودجه افزایشی	۱
۵۲	۰/۸۶۰۷۴	۳/۰۳۶۴	بودجه برنامه‌ای	۲
۵۲	۰/۷۴۹۷۷	۲/۷۴۵۵	بودجه مرکز هزینه	۳
۵۲	۰/۶۰۵۵۹	۳/۱۸۵۹	بودجه عملکرد محرک	۴
۵۲	۰/۶۶۹۲۱	۳/۱۴۵۵	بودجه بر مبنای صفر	۵

اگر مقدار سطح معناداری در این آزمون کمتر از ۰/۰۵ باشد در مقدار اسفرسیستی نقض وجود داشته و برای تحلیل باید از روش گرین هوز گایسر استفاده شود، در غیر این صورت از اسفرسیستی اسومد بهره گیری می شود.

نتایج جدول مربوطه بیانگر این موضوع می باشد که از میان متغیرهای وابسته، بودجه افزایش دارای بیشترین میانگین و بودجه مرکز هزینه دارای کمترین میانگین می باشد. در ادامه در جدول (۲) جهت تعیین روش تجزیه و تحلیل متغیرها آزمون اسفرسیستی ماچولی اجرا می شود.

جدول (۲): نتایج آزمون اسفرسیستی ماچولی

اثر متغیرها	Mauchly's W	Approx. Chi-Square	درجه آزادی	سطح معناداری	Epsilon ^b		
					Greenhouse-Geisser	Huynh-Feldt	Lower-bound
فاکتورها	۰/۶۴۹	۲۲/۶۸۸	۹	۰/۰۰۷	۰/۸۴۳	۰/۹۰۶	۰/۲۵۰

با استفاده از آزمون گرین هوز گایسر، اثرات موضوعی مورد بررسی قرار می گیرد. نتایج مربوط به آزمون اثرات موضوعی متغیرهای پژوهش در جدول (۳) آمده است:

همانگونه که در جدول (۲) ملاحظه می گردد مقدار سطح معناداری در آزمون اسفرسیستی ماچولی بیشتر از ۰/۰۵ می باشد؛ لذا در مقدار اسفرسیستی نقض وجود نداشته و برای تحلیل باید از آزمون گرین هوز گایسر استفاده شود.

جدول (۳): نتایج آزمون اثرات موضوعی

منابع		مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین	آماره آزمون	سطح معناداری
فاکتورها	Sphericity Assumed	۱۶/۶۱۰	۴	۴/۱۵۳	۱۲/۸۲۲	۰/۰۰۰
	Greenhouse-Geisser	۱۶/۶۱۰	۳/۳۷۱	۴/۹۲۸	۱۲/۸۲۲	۰/۰۰۰
	Huynh-Feldt	۱۶/۶۱۰	۳/۶۲۲	۴/۵۸۶	۱۲/۸۲۲	۰/۰۰۰
	Lower-bound	۱۶/۶۱۰	۱/۰۰۰	۱۶/۶۱۰	۱۲/۸۲۲	۰/۰۰۱

تفاوت معناداری منتج از مقایسه زوجی پیروایز با اختلاف میانگین استار (ستاره دار) بوده، بیانگر این است که میان این دو متغیر تفاوت معناداری تایید شده وجود دارد.

نتایج جدول (۴) نشان می دهد که سطح معناداری آزمون گرین هوز گایسر کمتر از ۰/۰۵ بوده و میان این فاکتورها تفاوت معناداری وجود دارد. علاوه بر مورد مذکور، در جدول (۴) نتایج حاصل از تست و تایید

جدول (۴): نتایج مقایسه زوجی پیروایز

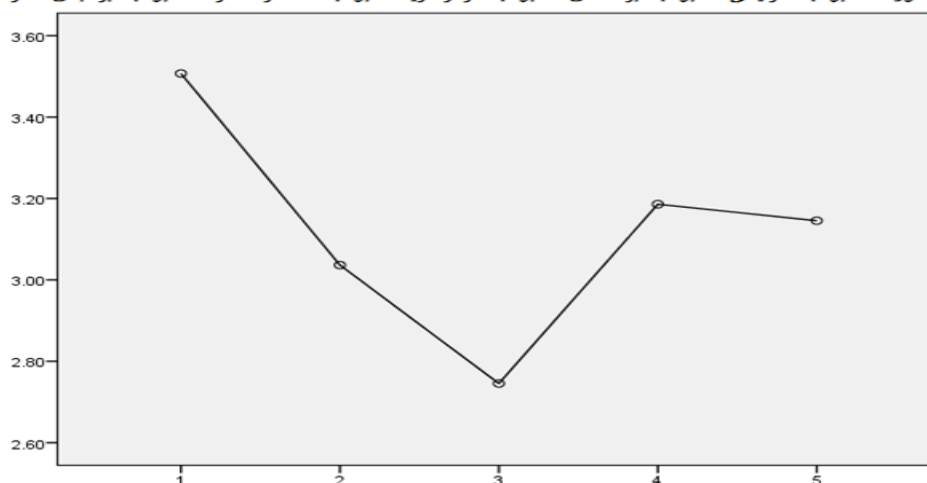
فاکتورها	فاکتورها	اختلاف میانگین	انحراف معیار	سطح معناداری	95% Confidence Interval for Difference ^b	
					Lower Bound	Upper Bound
۱	۲	*۰/۴۷۱	۰/۱۳۶	۰/۰۱۱	۰/۰۷۲	۰/۸۶۹
	۳	*۰/۷۶۲	۰/۱۲۰	۰/۰۰۰	۰/۴۱۱	۱/۱۱۲
	۴	*۰/۳۲۱	۰/۱۰۲	۰/۰۲۷	۰/۰۲۲	۰/۶۲۰
	۵	*۰/۳۶۲	۰/۱۱۴	۰/۰۲۵	۰/۰۲۸	۰/۶۹۶
۲	۱	*-۰/۴۷۱	۰/۱۳۶	۰/۰۱۱	-۰/۸۶۹	-۰/۰۷۲
	۳	۰/۲۹۱	۰/۱۰۷	۰/۰۸۸	-۰/۰۲۲	۰/۶۰۴
	۴	-۰/۱۴۹	۰/۰۹۶	۱/۰۰۰	-۰/۴۳۲	۰/۱۳۳
	۵	-۰/۱۰۹	۰/۱۲۱	۱/۰۰۰	-۰/۴۶۳	۰/۲۴۵
۳	۱	*-۰/۷۶۲	۰/۱۲۰	۰/۰۰۰	-۱/۱۱۲	-۰/۴۱۱
	۲	-۰/۲۹۱	۰/۱۰۷	۰/۰۸۸	-۰/۶۰۴	۰/۰۲۲
	۴	*-۰/۴۴۰	۰/۰۸۳	۰/۰۰۰	-۰/۶۸۵	-۰/۱۹۶
	۵	*-۰/۴۰۰	۰/۱۰۹	۰/۰۰۶	-۰/۷۲۰	-۰/۰۸۰
۴	۱	*-۰/۳۲۱	۰/۱۰۲	۰/۰۲۷	-۰/۶۲۰	-۰/۰۲۲
	۲	۰/۱۴۹	۰/۰۹۶	۱/۰۰۰	-۰/۱۳۳	۰/۴۳۲
	۳	*۰/۴۴۰	۰/۰۸۳	۰/۰۰۰	۰/۱۹۶	۰/۶۸۵
	۵	۰/۰۴۰	۰/۰۸۵	۱/۰۰۰	-۰/۲۰۸	۰/۲۸۹
۵	۱	*-۰/۳۶۲	۰/۱۱۴	۰/۰۲۵	-۰/۶۹۶	-۰/۰۲۸

فاکتورها	فاکتورها	اختلاف میانگین	انحراف معیار	سطح معناداری	95% Confidence Interval for Difference ^b	
					Lower Bound	Upper Bound
	۲	۰/۱۰۹	۰/۱۲۱	۱/۰۰۰	-۰/۰۴۵	۰/۴۶۳
	۳	*۰/۴۰۰	۰/۱۰۹	۰/۰۰۶	۰/۰۸۰	۰/۷۲۰
	۴	-۰/۰۴۰	۰/۰۸۵	۱/۰۰۰	-۰/۲۸۹	۰/۲۰۸

ای بودن سبک و شیوه بودجه ریزی در ایران را رد نموده و بیانگر این است که مولفه های بودجه ریزی افزایشی در ایران بر مولفه های بودجه ریزی برنامه ای و سایر سبک ها (شیوه های بودجه ریزی) ارجحیت و برتری داشته و نمی توان بودجه ریزی در ایران را به معنای واقعی برنامه ای تلقی نمود.

با بررسی نتایج حاصل از تخمین میانگین نهائی متغیرهای اندازه گیری شده در شکل (۱) می توان به وضوح تفاوت معنی دار ارجحیت متغیر بودجه ریزی افزایش را بر بودجه ریزی برنامه ای مشاهده نمود. بررسی قوانین و مقررات حاکم بر نظام بودجه ریزی نظیر قانون برنامه و همچنین قوانین بودجه سنواتی ملاحظه می گردد که آنچه در قانون مد نظر می باشد بودجه برنامه است لیکن این نمودار به وضوح برنامه

فاکتورها: (۱) بودجه افزایشی (۲) بودجه برنامه ای (۳) بودجه مرکز هزینه (۴) بودجه عملکرد محرک (۵) بودجه بر مبنای صفر



شکل (۱): تخمین میانگین نهائی متغیرهای اندازه گیری شده

سیاسی بودجه بر رویکرد فنی بودجه می چربد؛ و به جای بودجه علمی و واقعی بودجه مصلحتی تهیه شده و در مرحله اجرا نیز روش افزایشی در برنامه دستگاه های اجرایی قرار گرفته و بیشتر به دنبال تثبیت بودجه در سنوات بعد هستند. بنابراین نتایج حاصل از بودجه و خروجی های نظام بودجه ریزی کشور نتوانسته است به نحو مطلوب در حفظ ثبات اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی موفق عمل نموده و در حقیقت، نابرابری، توسعه نامتوازن، ناهمگون، فقر، فساد، رکود و اختلاف طبقاتی (ضریب جینی) افزایش داشته است. وضعیت فعلی نابسامان و برخی متغیرهای اقتصادی ناکارآمد هستند و توسعه زیر ساختها و ایجاد زمینه های و بسترهای مورد نیاز توسعه کشور اتفاق نیافتاده و تعادل در بخش های مختلف جامعه و در سطوح مختلف بخشی، ملی و منطقه ای متناسب با سطح و اندازه اقتصاد کشور تحقق نیافته است. با توجه به نتایج بدست آمده پیشنهاد می شود اقدامات لازم در زمینه تغییر شیوه بودجه ریزی از طریق تغییر نظام حسابداری بخش عمومی و دولتی به حسابداری تعهدی و متعاقب آن نظام حسابداری بهای تمام شده اجرا و متعاقباً تغییر رویکرد بودجه ریزی به بودجه عملیاتی با

۶- نتیجه گیری

نتایج حاصل از بررسی میدانی و توصیفی حاصل از سنجش اجزا و عناصر سبک های مختلف بودجه ریزی از میان کارشناسان و مجریان وزارتخانه ها و موسسات دولتی بیانگر این است که مولفه بودجه ریزی افزایشی در ایران بر مولفه های بودجه ریزی برنامه ای، بودجه ریزی مرکز هزینه، بودجه عملکرد محرک و بودجه بر مبنای صفر ارجحیت و برتری داشته و بودجه ریزی در ایران در عمل افزایشی بوده و نمی توان آن را به معنای واقعی برنامه ای تلقی نمود. نتایج این پژوهش در مقایسه با پژوهش های پیشین داخلی که به صورت ضمنی به نقاط ضعف نظام فعلی بودجه ریزی پرداخته شده و ویژگی های استراتژی فعلی را جزء روش های نوین عنوان نکرده اند نیز همسوئی داشته است. نتیجه گیری بدست آمده بر اساس یافته پژوهش، بیانگر این حقیقت است که شیوه مرسوم بودجه ریزی در ایران علیرغم ظاهر مدرن و داشتن عناوین برنامه ای، روش و سبکی سنتی و از نوع بودجه ریزی افزایشی است که مبتنی بر چانه زنی و لابی گری است و رویکرد

منابع و ماخذ

- [۱] آذر، عادل، خدیو، آمنه، (۱۳۹۳)، بودجه ریزی بر مبنای عملکرد، پارادایم های مدل سازی، انتشارات مرکز پژوهشهای مجلس شورای اسلامی، معاونت پژوهشهای اقتصادی.
- [۲] پناهی، علی، (۱۳۸۶)، بودجه ریزی عملیاتی (در نظریه و عمل)، انتشارات مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی.
- [۳] حسن آبادی، محمد، نجار صراف، علیرضا، (۱۳۸۷)، مدل جامع نظام بودجه ریزی عملیاتی، انتشارات مرکز آموزش و تحقیقات صنعتی ایران.
- [۴] دفتر مطالعات برنامه و بودجه (معاونت پژوهشهای اقتصادی)، (۱۳۹۴)، بودجه ریزی در ایران (مسائل و چالشها)، انتشارات مرکز پژوهشهای مجلس شورای اسلامی.
- [۵] رضائی، عباسعلی، (۱۳۹۴)، آزمون ارتباط بلند مدت و کوتاه مدت میان درآمد و مخارج دولت با لحاظ شکست ساختاری، فصلنامه مجلس و راهبرد، سال ۲۲، شماره ۸۲، تابستان ۱۳۹۴.
- [۶] سمعی، عبدالمحمد، (۱۳۷۸)، تحلیلی از بودجه و نقش آن در نظام مالی دولتی، مجموعه سیزدهم بودجه و مالیه عمومی. مرکز آموزش مدیریت دولتی.
- [۷] سیدرضائی، میریعقوب، پورعزت، علی اصغر، (۱۳۹۵)، بودجه بندی رویه ای: چارچوبی هدایت شونده برای معطوف ساختن سیستم بودجه بندی به تحقق منافع عمومی، مجموعه مقالات نخستین کنفرانس ملی مدیریت دولتی ایران: خط مشی گذاری عمومی، دانشگاه تهران.
- [۸] شیردلی، فرشته، شیردلی، علیرضا، (۱۳۹۶)، سیر تحولات بودجه در بخش عمومی، فصلنامه علمی تخصصی مدیریت، حسابداری و اقتصاد، دوره ۱، شماره ۲، پاییز ۱۳۹۶.
- [۹] فرح وند، اسفندیار، (۱۳۸۳)، فرآگرد تنظیم تا کنترل بودجه، انتشارات فروزش.
- [۱۰] مقیمی، سیدمحمد، رمضان، مجید، (۱۳۹۴)، پژوهشنامه مدیریت مالی (۸)، انتشارات موسسه کتاب مهربان نشر.
- [۱۱] موسی خانی، علیرضا، منشی زاده نائین، مسعود، (۱۳۸۲)، اصول و مبانی نظام نوین بودجه در ایران، انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی قزوین.
- [12] Abel, B., (2017), **Do Political Budget Cycles Work? A Micro-Level Investigation of Pre-Electoral Budgeting and Its Electoral Consequences**, Electoral Studies, Volume 45, 29-43.
- [13] Ana Carolina, G., (2015), **Budget Institutions and Fiscal Performance of the Brazilian Federal Government**, Economy, 16, 176-193.
- [14] Jordan, M.M., Hackbart, M., (2005), **The Goals and Implementation Success of State Performance Based Budgeting**, Journal of Public Budgeting, Accounting and Financial Management.
- [15] Lu, Yi., Willoughby, K., Arnett, S., (2011), **Performance Budgeting in the American States, Law got to do with it?**, State and Local Government Review, vol. 43 No.2, pp: 79-94.
- [16] Roopali, B., Satish, V., (2017), **Capital Budgeting Practices in Indian Companies**, IMB Management Review, Volume 29, Issue 1, 29-44.
- [17] Young, R.D., (2003), **Performance Based Budgeting Systems, Public Policy and Practice**, An Electronic journal Devoted to Governance an public policy in south Carolina, Vol.2, No.2, pp: 1-24.

استفاده از متخصصین مالی و بودجه ای و نرم افزارهای مرتبط که از طریق شرکت های مشاوره تایید صلاحیت شده بخش غیردولتی و زیر نظر سازمان برنامه و بودجه، امور اقتصادی و دارائی (سازمان حسابرسی و خزانه داری) و دیوان محاسبات انجام شود؛ و سازمانی برای مدیریت مالی در بخش عمومی ایجاد و علاوه بر مدیریت متمرکز بودجه و حسابداری بخش عمومی، اصلاح بنیادی در لایحه انجام و لایحه بودجه را در سه بخش بودجه عمومی دولت، بودجه نهادهای عمومی و بودجه نهادهای انقلابی تهیه و همراه با راهبردهای سه ساله ملی، بخشی و استانی بانضمام گزارش وضعیت فعلی هر یک از راهبردها ارائه نمود. همچنین، ذیحسابی از مجموعه دستگاه های اجرائی حذف و الگوی حسابرسی مالی و بودجه ای دستگاههای اجرائی دولت همانند ساختار بخش شرکت های دولتی با مسئولیت بالاترین مقام تشخیص از طریق سازمان حسابرسی بعنوان حسابرس مستقل و بازرس قانونی تطبیق داده شده و دیوان محاسبات نیز بعنوان مرجع نظارتی قوه مقننه پاسخگوی وظایف ذاتی خود در سطح حسابرسی رعایت، مالی و عملیاتی دولت باشد. در این مسیر اهتمام لازم به حسابداری تعهدی و تهیه صورت های مالی بخش عمومی، واگذاری مسئولیت تهیه صورت های مالی و نظارت قبل از خرج و تقویت کنترل های داخلی به مدیران دستگاه های اجرائی و برقراری سیستم حسابرسی مستقل دستگاه های اجرائی از طریق سازمان حسابرسی و اعمال نظارت حرفه ای توسط دیوان محاسبات و حسابرسی صورت های مالی دولت و تهیه گزارش حسابرسی مالی و همچنین بررسی اقدامات و عملکرد دستگاه های اجرائی در تطبیق با معیارهای عملکرد نظیر کارائی، اثربخشی و صرفه اقتصادی و تهیه و ارائه گزارش حسابرسی عملکرد و همچنین حسابرسی رعایت سیاست ها و خط مشی های عمومی مندرج در ماده واحده قانون بودجه و قانون برنامه توسعه جمهوری اسلامی به ذینفعان شامل: دولت، مجلس و مردم از طریق رسانه ها و ابزارهای مناسب اطلاع رسانی انجام شود.

با توجه به مطالب مطروحه و جهت تکمیل و توسعه نتایج پژوهش حاضر، به پژوهشگران جهت تحقیقات آتی موارد زیر پیشنهاد می گردد:

- بررسی و پژوهش پیرامون میزان تحقق بودجه ریزی بر مبنای عملکرد (عملیاتی) علیرغم سپری شدن حدود ۱۵ سال از ابلاغ قانون بودجه عملیاتی.
- بررسی علل گرایش نظام بودجه ریزی کشور به بودجه ریزی افزایشی در عمل.
- بررسی و محاسبه میزان ریسک جذب استراتژی بودجه ریزی بر مبنای عملکرد در نظام جمهوری اسلامی ایران.
- بررسی و تطبیق حدود و ثغور و گستره بودجه دولت و فعالیت های بخش دولتی و میزان رشد آن در تطبیق با مدیریت دولتی نوین و حکمرانی خوب .